

Bajkai Rozália

Adatok Hajdú-Bihar megye avar kori településeihez

Hajdú-Bihar megye területén a 90-es évekkel megindult nagy felületű feltárásoknak köszönhetően egyre több avar korra keltezhető temető és település látott napvilágot. Az a kerámiaanyag, ami addig inkább csupán terepbejárásokból volt ismert, most már egyértelmű régészeti jelenségekhez lett köthető. Az M3 és M35 sz. autópályák építését megelőző, illetve a Tiszavasvári-Polgár közötti gázvezeték nyomvonalát megelőző feltárások során 11 avar korra keltezhető település, helyenként település és temető együtt került elő. A legtöbb esetben maximum 1 hektárnyi területen feltárt, jellegzetes földbemélyített jelenségekről beszélünk, mégis lehetőség nyílik a települések belső szerkezetéről is nyilatkoznunk, mely eddig kevésbé kutatott területnek számított. Hajdúnánás – Mácsi-dűlő lelőhelyen például az egyes objektumtípusok láthatóan elkülönülnek egymástól, ún. háztartási egységet csupán 6 esetben lehetett meghatározni, mely vagy egy földbemélyített ház és gödör, vagy földbemélyített ház és szabadban álló kemence egységét jelentette. Egy kérdéses árokrészlettől eltekintve a települést határoló vagy átszelő árok nyomát nem találtuk. Ezzel ellentétben Hajdúnánás – Fekete-halom lelőhelyen két egymásra merőleges árok(rendszer) és talán bejárat nyomait sikerült azonosítani, mely a települést is egyben felosztotta. Itt is megfigyelhető volt az objektumtípusok elkülönülése, házak, gödrök, kutak külön csoportosulása. Kérdés, hogy ezek az észrevételek mennyire általánosíthatóak a megye további területeire. A településeken legnagyobb számban előkerülő leletanyag a kerámia, mely a települések kronológiájának alapját adja. A kutatási hagyományoknak megfelelően a késő avar kor alatt a 8-9. századot értjük, mely történeti szempontból magában foglalja az Avar Kaganátus bukása utáni, de még a honfoglaló magyarok bejövetele előtti időszakot is. Mégis, a kerámia szempontjából nem tudunk határvonalat húzni, a telepkerámia egyelőre alkalmatlannak látszik egy évszázadra való keltezéshez. A hajdúsági és tágabban a kapcsolódó nyírségi régióban kutatásaim során olyan mind technológiájában, mind formájában, mind díszítésében egymással szinte

megegyező jellemzőket mutató kerámiákra lettem figyelmes, melyeknél joggal merül fel az egy (műhely)körhöz tartozás. A kerámiáknak az egyes településeken belüli kronológiája, az Ártánd – Kapitány-dűlői temető sírba tett edényeivel való hasonlatosság, valamint egy szerencsés fémlelet veti fel a 9. századi keltezt. Az avar kori települések pontosabb kronológiájához egy szűkebb régió – így próbálva meg kiküszöbölni a regionális eltéréseket – kerámiaanyagának részletes feldolgozására van szükség, ahol bizonyos fogódzópontok mentén (pl. egyes formák, edénytípusok, díszítések jelenléte vagy hiánya) remélhetőleg egy relatív kronológiai sort lehet majd felépíteni.